

Тридцять дев'ять сходин

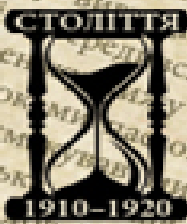
Про книгу

1914 рік. Річард Ханней, заробивши величезні статки в Африці, повертається на батьківщину в Англію. Одного разу він знайомиться зі своїм сусідом, який запевняє, що напав на слід шпигунської організації, яка готує змову з метою вбити грецького прем'єра Каролідеса й викрасти військові секрети Британської імперії. Сусіда вбивають при загадкових обставинах у квартирі Ханнея. Тепер Річарда переслідує не тільки поліція, а й шпигуни з таємної організації "Чорний камінь". Одне з перших в історії англійської літератури творів в жанрі «шпигунського трилера», у 1935 році роман був вперше екранізований великим Альфредом Хічкоком.

Кращий шпигунський роман ХХ століття

Джон Бакен

ТРИДЦЯТЬ
ДЕВ'ЯТЬ
СХОДИН

ФАБУЛА
ВИДАВНИЦТВО

Джон Бакен

Тридцять дев'ять сходин

Р^{оман}

Видавництво Фабула
2019

© К. А. Беляєв, перекл. укр., 2016

© «Фабула», макет, 2016

© Видавництво «Ранок», 2016

ISBN 978-617-09-4883-0 (epub)

Усі права збережено.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якій формі без письмового дозволу власників авторських прав.

Глава 6

Лисий археолог

Цю ніч я провів, сидячи на виступі пагорба під захистом велетенського валуна. Верес тут був особливо довгим і м'яким. Холод пронизував до кісток, оскільки я не мав ні плаща, ні жилета—вони залишилися на зберіганні у містера Тернбулла. Туди ж вирушили записник Скаддера, годинник і, що гірше за все, мої люлька і кисет. При мені залишилися тільки гроші, зашиті в пояс, і з півфунта імбирного печива в кишенях брюк.

Я повечеряв половиною запасів печива і, зарившись у верес, спробував хоч якось зігрітися. Мій настрій трохи покращився—мені починала подобатися ця божевільна гра в хованки. Досі мені фантастично щастило. Молочник, начитаний трактирник, сер Гаррі, дорожній робочий і бовдур Мармі—кожен із них був незаслуженою удачею. Так чи інакше, але перший успіх додав мені впевненості в тому, що я зможу вистояти і довести справу до кінця.

Моїм головним лихом був жорстокий голод. Коли в Сіті накладає на себе руки який-небудь бідолаха і з цього приводу починається слідство, газети насамперед повідомляють, що покійний був «нормальної комплекції», маючи на увазі, що зовсім не голод довів його до відчаю. Пам'ятаю, тієї ночі я подумав, що коли я зверну собі шию або втоплюся в якомусь тутешньому болоті, мою комплекцію ніхто не назве «нормальною». Я лежав і терзав себе—оскільки імбирне печиво лише посилювало відчуття сисної порожнечі в шлунку—спогадами про їжу, якою я так легковажно нехтував у Лондоні. Хрусткі ковбаски Паддока, ароматні скибки бекону і віртуозно приготовані яйця в мішечок—як часто я гордовито вернув від них носа! Моя душа трепетно рушила до фірмових котлет і чудової шинки, які залишилися на столі після вечері у сера Гаррі. Мої думки крутилися навколо всіх

видів їстівного, поки, нарешті, не зосередилися на біфштексі з квартою гіркою елю на перше і тушкованому кролику по-валлійськи на друге—їх подавали в одному знайомому мені ресторанчику. Я так і заснув у безнадійній тузі за цими ласощами.

Прокинувшись від холоду приблизно через годину після світанку, я відчув, що все моє тіло задерев'яніло. Утома була настільки сильною, а сон настільки глибоким, що я навіть не відразу згадав, де перебуваю. Спочатку я побачив блідо-блакитне небо крізь сітку стебел вересу, потім великий виступ пагорба, потім власні черевики, акуратно захищені під кущем чорниці. Я підвівся, спираючись на руки, і глянув вниз, у долину. І те, що я там виявив, змусило мене скочити, натягнути черевики і почати гарячково їх зашнуровувати. За якусь чверть милі від мого укриття кілька людей прокладали собі дорогу через верес, розсипавшись ланцюгом поперек схилу пагорба. Мармі явно не став зволікати.

Я сповз із виступу, на якому сидів, під прикриття валуна, а звідти дістався до неглибокої балки, що тяглася вниз по схилу. Западина привела мене у вузьку ополонку, утворену річечкою,—нею я й видерся в темряві на вершину горбистої гряди. Виглянувши звідти, я переконався, що як і раніше залишаюся непоміченим: мої переслідувачі терпляче прочісували схил, повільно просуваючись угору.

Тримаючись за гребенем хребта, я пробіг близько півмилі, поки не переконався, що стою у верхній частині долини. Тоді я навмисно показався своїм переслідувачам, і мене відразу ж помітив один із них, повідомивши про це інших. Я почув крики знизу і побачив, що лава переслідувачів змінила напрямок руху. Я зробив вигляд, що відступаю за гребінь хребта, але замість цього повернувся назад тим же шляхом, яким прийшов, і через двадцять хвилин знову опинився по той бік гребеня, що підноситься над місцем мого нічлігу. Звідти я із задоволенням простежив за тим, як погоня кинулася до вершини пагорба у верхній частині долини—тобто за умисно помилковим слідом.

Переді мною відкрилися відразу кілька маршрутів. Я вибрав кряж, який під кутом відгалужувався від мого, і прискорив ходу. Незабаром між мною і моїми ворогами пролягла глибока низина. Ці вправи

зіграли мене, і я поснідав прямо на ходу запиленими залишками імбирного печива.

Я майже нічого не знав про ці місця і не дуже-то уявляв, що робити далі. Просто поклався на міць своїх ніг. У той же час я чітко розумів, що переслідувачі, на відміну від мене, добре знайомі з навколишньою місцевістю, і це помітно знижувало мої шанси в майбутній гонитві. Переді мною розстиалося ціле море пагорбів: на півдні вони різко набирали висоту, а на півночі переходили в пологі гірські хребти, розділені просторими, але не надто глибокими долинами. Той хребет, який я вибрав, через кілька миль плавно опускався і переходив у пустище, схоже на плоску вибоїну серед навколишніх височин. Цей маршрут здався мені нічим не гіршим за інші.

Маневр на вершині надав мені непогану фору—не менше двадцяти хвилин. І коли я знову помітив голови найзавзятіших із моїх переслідувачів, нас розділяла вже ціла гірська долина. Поліція, судячи з усього, звернулася по допомогу до місцевих жителів: люди, яких я бачив, найбільше скидалися на пастухів або єгерів. Помітивши мене вдалині, вони заволали на всю горлянку, і я помахав їм рукою. Двоє бігом кинулися в долину і почали підійматися по схилу мого кряжа, інші трималися попереднього напрямку.

Часом мені починало здаватися, що я беру участь у дитячій грі в сищики-розбійники. Але дуже скоро все це перестало бути схожим на гру. За мною гналися дужі чоловіки, мешканці тутешніх пустищ, які вони знали як власну долоню. Озирнувшись, я переконався, що мене переслідують лише троє з них, і зрозумів, що решта пішла в обхід, аби відрізати мені шлях уперед. Усе це цілком могло коштувати мені життя, і я вирішив вибиратися з плутанини долин на те плоске пустище, яке бачив зверху. Мені потрібно було остаточно відірватися від переслідувачів, і допомогти в цьому міг тільки єдино вірний маршрут. Якби поряд було хоч якесь укриття, я міг би ризикнути і потайки спуститися в долину, але на голих схилах ніде було сховатися навіть мусі. Залишалось сподіватися лише на довжину власних ніг та інтуїцію, але краще б мій шлях виявився легшим—я зовсім не був природженим альпіністом. Як би зараз став мені в нагоді добрий південноафриканський поні!

Я зробив солідний ривок і спустився зі свого хребта на пустку до того, як на горизонті позаду з'явилися чийсь постаті. Я перетнув річку і

вийшов на шосе, що з'єднувало дві сусідні долини. Переді мною розкинулися великі зарості вересу на схилі пагорба, вершину якого вінчала химерна, схожа на пташиний чубчик корона з кількох дерев. Біля земляного насипу на узбіччі дороги я побачив просвіт—звідти починалася заросла травою ґрунтова дорога, яка вела вгору через пустку.

Я рушив цим занедбаним путівцем, і через кілька сотень ярдів трава зникла, а непоказна ґрунтовка перетворилася на досить респектабельну, ретельно доглянуту дорогу. Вона явно вела до якогось житла, і я вже почав подумувати попрямувати туди ж. Дотепер удача мені не зраджувала, і порятунок, можливо, чекав на мене в цій відлюдній оселі. У всякому разі, там, нагорі, були дерева, а отже, й укриття.

Однак рушив я не дорогою, а правіше, уздовж річки, чиї круті береги, порослі папороттю, утворювали цілком надійний заслін. Тут я не помилився: не встиг я перетнути низину і озирнутися, як на вершині гряди, з якої я щойно спустився, з'явилися мої переслідувачі.

Більше я не озирався—у мене не було на це часу. Я кинувся уздовж берега вгору за течією, долаючи відкриті ділянки поповзом, а місцями чвалаючи по коліно в мілководній річці. Я виявив занедбану хижу з занехаяним садом, позаду якої виднілися сліди штабелів складеного для просушування торфу. Потім я перетнув поле зі скиртами свіжого сіна і опинився на узліссі ялинового гаю, який наскрізь продувався вітрами. Звідти я помітив дим, що виходив з труб будинку, розташованого за кілька сотень ярдів лівіше від мене. Я відірвався від річки, перетнув ще один земляний насип—щось на зразок дамби, і не встиг звести дух, як опинився на купинястій галявині. Кинувши швидкий погляд назад, я переконався, що переслідувачі втратили мене з поля зору—до цього часу вони не встигли подолати навіть перший підйом.

На галявині, викошеній звичайною косою замість газонокосарки, виднілося кілька куртин низькорослих рододендронів. Підійшовши ближче до дому, я спугнув зграю тетеревів: цих птахів нечасто побачиш у садибному саду навіть у глушині. Будинок виявився фермерською будівлею, цілком звичайною для цих місць, якщо не брати до уваги додаткового крила, дещо більш примхливого щодо архітектури, ніж решта будівлі. Ця прибудова була ретельно вибілена,

до неї прилягала засклена галерея, а за одним із вікон галереї я помітив обличчя літнього джентльмена, що мирно спостерігав за мною.

Я пройшов по під'їзній доріжці, посипаній жорствою, піднявся сходами і увійшов у відчинені двері галереї. Усередині було затишно—суцільне скло з одного боку, безліч полиць із книгами з іншого. Наскільки я бачив, у сусідній кімнаті також усюди були книги. Біля стін стояли засклені ящики на зразок тих, які можна бачити в музеях, набиті позеленілими монетами і химерними кам'яними і бронзовими знаряддями.

Посеред галереї стояв великий письмовий стіл, а за ним, обклавшись газетами і розкритими книгами, сидів доброзичливий старий джентльмен. Обличчя в нього було кругле і рум'яне, як у містера Піквіка, на кінчику носа сиділи окуляри, а лисина була гладкою і блискучою, немов бік скляної пляшки. Коли я увійшов, джентльмен навіть не поворухнувся—лише запитально підняв брови і почав незворушно чекати, коли я заговорю.

Розповісти незнайомцю, хто я такий і що мене сюди привело, а також заручитися його довірою за якісь п'ять хвилин, що залишалися у мене в запасі, було б нелегко. Тому я навіть не став намагатися. Було щось дуже незвичне в погляді чоловіка, який сидів переді мною,—щось до того проникливе й умудрене, що я не зумів вичавити із себе ні слова. Я просто мовчки дивився на нього, зводячи дух.

—Ви, здається, дуже поспішали, мій друже,—повільно вимовив він.

Я кивнув у бік вікна. Звідти відкривався вид на все пустище. У просвіти між стовбурами дерев можна було розгледіти, як за півмилі від будинку продираються крізь верес якісь фігури.

—А, розумію,—кивнув він, узяв зі столу польовий бінокль і так само неквапливо розглянув моїх переслідувачів.—Утікач від правосуддя, чи не так? Що ж, ми з вами розберемо це питання на дозвіллі. Однак я рішуче заперечую проти того, щоб моє усамітнення порушували всякі там неотесані сільські полісмени. Пройдіть у мій кабінет—і побачите прямо перед собою двоє дверей. Увійдіть у ті, що зліва, і зачиніть їх за собою. Там ви опинитеся в цілковитій безпеці.

І цей дивний чоловік знову взявся за перо.

Я зробив, як мені було велено, й опинився у крихітній темній комірці, освітленій єдиним мініатюрним віконцем, розташованим дуже

високо. Тут пахло якимись хімікатами. Двері позаду мене зачинилися з характерним клацанням замка—немов дверцята сейфа. Я знову опинився в несподіваному укритті.

І все-таки я був не в своїй тарілці. У літньому джентльмені було щось таке, що спантеличило мене і навіть злякало. Він здався мені аж надто готовим до моєї появи—ніби заздалегідь чекав на неї. А очі його світилися гострим розумом і проникливістю.

Але вибирати не доводилося. Я сидів у майже повній темряві; ззовні не долиняло ні звуку. Поліцейським цілком могло зайти в голову обшукати будинок—а якщо так, вони обов'язково повинні були зацікавитися тим, що міститься за моїми дверима. Що ж, запасемося терпінням і постараємося забути про живіт, що бурчить від голоду.

Потім я трохи заспокоївся і подумав, що все не так уже й погано. Старий явно не ладить із поліцією. Швидше за все, він спровадить моїх переслідувачів, а там, дивись, не відмовить мені в їжі. І я знову взявся із захватом складати меню свого сніданку. Мене цілком улаштувала б яєчня з беконом, але з беконом із найніжнішої частини, і щоб яєць було ніяк не менше півсотні... І коли у мене вже потекли слинки від солодкого передчуття, двері відчинилися.

Я вийшов на світло і побачив, що господар будинку сидить у глибокому кріслі посеред кімнати, яку він назвав своїм кабінетом, утупивши в мене допитливий погляд.

—Вони пішли?—запитав я.

—Пішли. Я переконав їх, що ви покинули будинок і перетнули пагорб. Не хочу, щоб поліція перешкодила моїй зустрічі з тим, кого я вважаю за честь приймати у себе вдома. Вдалий ранок для вас, містере Річард Ганней!

Поки він вимовляв усе це, його повіки, як мені здалося, злегка здригнулися і опустилися, напівприкривши проникливі сірі очі. Я відразу ж згадав те, що говорив Скаддер, описуючи чоловіка, якого боявся найбільше на світі. Він, нібито, «уміє зтягувати очі плівкою, як хижий птах».

Тут я зрозумів, що потрапив прямо у вороже гніздо.

Моїм першим бажанням було задушити старого негідника і кинутися навтьоки. Але він відразу ж розгадав мій намір, чемно посміхнувся і кивнув на двері позаду мене.

Я обернувся і побачив двох його слуг або підручних. Обидва тримали мене на мушці своїх пістолетів.

Він знав, як мене звать, але ніколи не бачив мене раніше. Щойно ця думка промайнула в моєму мозку, я зрозумів, що маю хиткий шанс на порятунок.

—Не знаю, про що ви,—грубо відповів я.—Який ще Річард Ганней? Мене звать Ейнслі.

—Он як?—кивнув він, усе так же посміхаючись.—Не сумніваюся, що у вас є й інші імена. Не будемо через це сваритися.

Я похапцем зібрав докупі думки. У голові майнуло, що мій наряд, у якому багато чого бракувало, у всякому разі, мене не видасть. Надавши своєму обличчю якомога похмурішого виразу, я знизав плечима.

—Я так розумію, ви все-таки збираєтеся мене здати, і ось що я вам скажу: до біса ваші брудні трюки. Господи боже, навіщо я взагалі натрапив це прокляте авто! Забирайте свої гроші і будьте прокляті!—із цими словами я жбурнув на стіл чотири соверени.

Літній джентльмен розплющив очі.

—О ні, я вас не видам. Ми з друзями обговоримо з вами одне невелике питання, тільки й усього. Ви знаєте трохи більше, ніж слід, містере Ганней. Ви вправний актор—але не настільки вправний, щоб мене обдурити.

Він говорив з упевненістю, але я помітив, що в ньому зароджується сумнів.

—О боже, та припиніть, нарешті, ці балачки!—вигукнув я.—Усе проти мене. З тих самих пір, як я зійшов на берег у Літі, мені всю дорогу не щастить. Що поганого в тому, що бідолаха з порожнім черевом прихопив з собою гроші, які знайшов у розбитому автомобілі? Більше я нічого не зробив, і за це клятві боббі два дні поспіль ганяють мене по проклятих пагорбах! Кажу вам: усе, з мене вистачить. Робіть що хочете! У Неда Ейнслі немає більше сил чинити опір...

Я бачив, як його сумніви міцніють.

—Чи не будете ви люб'язні розповісти мені про ваші пригоди?—запитав він.

—Не можу, містере,—відповів я плаксиво, як справжній жебрак.—У мене два дні крихти в роті не було. Дайте поїсти, тоді й почуєте всю правду, як на сповіді.

Зрозумівши по моєму обличчю, що я дійсно голодний, він подав знак одному з підручних, які стирчали в дверях. Той приніс шматок холодного пирога і склянку пива, і я накинувся на них як вовк—точніше, як Нед Ейнслі, оскільки ні на мить не виходив із цієї ролі. Поки я їв, старий несподівано заговорив зі мною по-німецьки, але я втупився в нього так, ніби не зрозумів ні слова.

Покінчивши з їжею, я розповів йому, що в Літі я списався з судна, що ходило в Архангельськ, тиждень тому і вирушив до свого брата в Вігтаун[36]. У мене майже закінчилися гроші—я глухо натякнув на п'яний загул,—і я опинився зовсім на міліні, коли натрапив на дірку в живоplotі, зазирнув у неї і побачив великий автомобіль, що валявся в річці. Я понишпорив у салоні, щоб розібратися, що трапилось, і знайшов там три соверени на сидінні і один на підлозі. Ні господаря, ні пасажирів в автомобілі не було, і я, недовго думаючи, поклав гроші в кишеню. Але поліцейські, біс їх знає як, зуміли мене вистежити. Коли я спробував розмінити соверен у булочній, якась дама викликала поліцію, а трохи пізніше, коли я вмивався біля річки, мене ледь не схопили, і я зміг вирватися тільки тому, що залишив у руках своїх переслідувачів плащ і жилет.

—Та нехай подавляться своїми грошима,—вигукнув я,—дуже треба, самі неприємності від них! Накинулися на людину ні за що, ні про що. Якби ці гроші знайшли ви, містере, вас, мабуть, і пальцем би ніхто не зачепив.

—Красиво брешете, Ганнею,—сказав він.

Я розлютився.

—Годі клеїти дурня, чорт вас забирай! Кажу вам, мене звать Ейнслі, і я знати не знаю ніякого Ганнея. Хай уже краще поліція, ніж ви з вашими Ганнеями і ці мавпи з пістолетами... Ні-ні, містере, перепрошую, я не мав на увазі нічого такого. Красно дякую за годівлю, і буду дуже зобов'язаний, якщо тепер, коли справа прояснилася, ви відпустите мене на всі чотири сторони.

Було цілком зрозуміло, що мої слова його сильно спантеличили. Повторюю: він ніколи мене не бачив, а мій зовнішній вигляд напевно сильно відрізнявся від моїх світлин, навіть якщо він і придбав одну з них. У Лондоні я завжди був одягнений з голочки, а тепер виглядав пересічним волоцюгою.

—Я не збираюся вас відпускати. Якщо ви той, ким себе називаєте, у вас скоро з'явиться шанс очистити себе від підозр. Але якщо ви той, ким я вас уважаю, не думаю, що ви доживете до наступного ранку.

Він подзвонив у дзвіночок, і з галереї в кабінет увійшов третій підручний.

—Через п'ять хвилин подаси «ланчестера»[37],—сказав він.—До обіду приїдуть троє.

Потім він пильно подивився на мене, і це випробування виявилось важчим за всі інші.

У його очах—холодних, злих, диявольськи розумних—було щось нелюдське. Вони зачаровували, як погляд отруйної змії. Тієї ж миті я відчув сильне бажання негайно здатися на милість ворога і перейти на його бік. Але якщо ви пам'ятаєте, як я до всього цього ставився, то зрозумієте, що порив цей був чисто фізіологічним: слабкістю волі, яку намагалися придушити за допомогою чогось на кшталт гіпнозу. І все ж мені вдалося витримати цей погляд і навіть посміхнутися.

—Наступного разу ви мене точно впізнаєте, містере,—сказав я.

—Карле,—сказав він по-німецьки одному з людей в дверях.—Цього посадити в комору і стерегти до мого повернення. Відповідаєш особисто.

Мене вивели за двері, приставивши до кожного вуха по пістолету.

Комора виявилася невеликою сирою кімнатою в старій частині будинку. Там не було ні килима на підлозі, ні стільців—тільки шкільна лава, що невідомо як потрапила сюди. Усередині панувала непроглядна темрява—усі вікна наглухо закриті віконницями. Я на дотик з'ясував, що стіни комори заставлені коробками, бочками і мішками з чимось важким. Усюди пахло цвіллю і запустінням. Мої тюремники повернули ключ у дверях—і все стихло. Я чув тільки, як той, кого назвали Карлом, переминається з ноги на ногу на своєму посту в коридорі.

Я сів на підлогу в затхлій темряві. Настрій у мене був—гірше нікуди. Старий сів у машину і поїхав—напевно для того, щоб повернутися з тими двома негідниками, які взяли у мене інтерв'ю днем раніше. Вони бачили мене у вигляді дорожнього робочого і безсумнівно запам'ятали моє обличчя. До того ж, на мені ще й досі було те саме лахміття. Дорожній робочий, який опинився за двадцять миль від свого житла, ще й переслідуваний поліцією!...Одно-два запитання, і мене розкусять. Вони напевно встигли поговорити з

містером Тернбуллом і з пройдисвітом Мармі. Не так уже й важко виявити мій зв'язок із сером Гаррі, і тоді вся картина постане перед ними як на долоні. Ну, і які мої шанси в цьому будинку серед пустищ у товаристві збройних шибеників?

Я з тугою згадав про поліцейських, які так завзято ганялися за мною по навколишніх пагорбах. Вони, принаймні, були моїми співвітчизниками і виконували свій обов'язок. Від них швидше можна було очікувати милосердя, ніж від мерзенних чужинців. Але ж поліції так і не довелося мене вислухати. Старий негідник із пташиними очима позбувся її моментально. Мабуть, просто тицьнув їм під ніс якийсь офіційний папір. Що-небудь на кшталт листа кабінету міністрів, у якому говориться, що пред'явнику цього слід усіляко сприяти, оскільки він готує змову проти Великої Британії. Що ж, політика у старій добрій Англії часто робиться саме так...

Ця трійця має повернутися до обіду, отже, в запасі у мене залишалось більше двох годин. Дві години безпорадного очікування загибелі—не більше того. Я не бачив виходу з халепи, у яку вскочив, і шкодував про те, що не володію відвагою Скаддера. Чесно зізнаюся: у ті хвилини я не відчував у собі ніякої особливої сили духу. Якщо щось і тримало мене на плаву, то тільки злість. У мене всередині все буквально закипало, коли я уявляв собі, як мене викриють ці клятві шпигуни, і я тішив себе надією, що зумію скрутити в'язи хоча б одному з них до того, як вони зі мною покінчать.

Чим більше я про це думав, тим більшу лють відчував. Зрештою я підвівся і почав ходити по коморі. Посмикав віконниці, але вони виявилися замкненими зовні, і я не зміг зрушити їх ні на дюйм. Знадвору долинали ледь помітне кудкудакання курей, які блукали на сонці. Потім я почав обмацувати мішки і ящики. Відкрити забиті цвяхами ящики я не зміг, а мішки, як мені здалося в темряві, виявилися набитими чимось на зразок собачих галет, що пахли корицею. Але врешті-решт, методично обстежуючи мою в'язницю, я натрапив на ручку в стіні, яка явно заслуговувала на найпильніше вивчення.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ